

De ziende (Over-Betuwsche tongval) – J.J. Cremer

Gedicht gedateerd februari 1859. Handschrift in de Koninklijke bibliotheek 4 fol.

1e druk in: Vergeet mij niet: muzen Almanak voor 1860. Onder redactie van J.J.L. ten Kate. Amsterdam: J.H. Laarman, 1860. p. 140-143.

2e druk in: Een Betuwsch klaverblad. Gedichtjes. Schiedam : H. A. M. Roelants, 1863. p. 1-10. Met 2 afbn.

3e druk in: Gedichtjes. Amsterdam: G.L. Funke, 1874. p. 34-38.

4e druk in: Het orgel : gedichtjes, gelegenheidsstukken. Amsterdam: D. Noothoven van Goor, 1881. Romantische werken no. 14. p. 250-252

5e druk in: Gedichtjes. Arnhem - Nijmegen: Gebroeders E. G. & M. Cohen, 1883. p. 38-42.

6e druk in: Gedichtjes. Arnhem - Nijmegen: Gebrs. E. & M. Cohen, 1888. 3e druk. p. 38-42.

7e druk in: Emma Berthold en Boer en edelman. Leiden: A.W. Sijthoff, [ca. 1890]. 2e druk. p. 260-262. Vijftig-cents-editie, no. 23.

8e druk in: Emma Berthold en Boer en edelman. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [ca. 1908]. 3e druk. p. 260-262. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers.

9e druk in: Emma Berthold en Boer en edelman. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [ca. 1908]. 3e druk. p. 260-262. Vijftig-cents-editie. (n.b. 2x 3^e druk).

10e druk in: Emma Berthold en Boer en edelman. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., ca. 1930. 4e druk. p. 260-262. Romantische werken.

DE ZIENDE.

(Over-Betuwsche tongval.)

DOOR

J. J. CREMER.

Ik bin moar 'n errebeidsjongen,
Meesttieds met geen cent in de' zak;
Geen ouwers, geen bruur of geen zuster,
Verrechtig! nog korts, ook geen dak.

Ik bin moar 'n schrumpelig kerlje,
Ze zeggen, as pompwoater schroal;
Pokdoalig, en lillik van tronie,
Kleedoasie — zoo'n klein bietje koal!

Ik bin moar 'n errebeidsjongen,
'k Dien Hannis, den boer, op zien land;
Boer Hannis die geeft 'r de kost veur;
— Boer Hannis... hèt schoon zien verstand! —

Boer Hannis! Wa'n mins tegen ikke,
Hie: 'n os, ik: 'n mug en niks meer;
Heel riek, joa, schatriek mot ie wêzen,
Hie zit wel 'n duumdik in 't smeer.

Boer Hannis! mins! mins! wat 'n hofsteê,
Wat bargaen vol heui, en wat vee!
Wa'n land! en wa'n korn op oe zolder,
En 't mot — as ie starft — moar in twee.

Boer Hannis wat hei'j toch van alles!
Moar — wa'k 'r nog 't mooiste van viend;
— 'k Wor altied zoo roarig en olik! —
Boer Hannis, 't is Mieken, oe kiend.

Mooi Mieke! wa'n doessig poar eugskes
Wa'n stemmeke zuut in oe mond;
Niet een geet zoo helder en proper,
Al zuuk ie de Bêtuw ook rond.

Mooi Mieken! och, loa'k 'r van zwiegen,
Ge vreit'r niks preutsig of stief;
En stêk ie soms 't munje noar veuren,
Dan bi'j as'n engelje lief!

Dan kiek ie zoo minnig en oarig,
En lach ie in 't vrolik verschieet,
Dan roep ie: „Gelukkig za'k wezen
Met Kobus....”

Nee, ikke heit Piet.

Ik bin moar 'n errebeidsjongen,
En lillik en moager en koal;
En Hannis, boer Hannis de dikke,
Hèt alles, nog meer as rejoal.

En vroeg ie of ik hum benije
Zien hofsteê en landes misschien...?
Och, nee, as Gods zunnene opgeet
Dan mag ik, as hij: alles ZIEN.

Ik zie dan de hoeve en de barge,
En 't vee, dat zich dik vrêt in 't land;
De perds — finke ruins! — veur de woagen
In 't tuug; alles kloar as 'n brand!

Ik zie gunds, hoe Tennis de schêper,
De schoap' op de diekhelling huut,
En hoe — rondum Hannis' priêelke,
Het rood kamperfunlieke bluut.

Ik zie — en ik kan 'et en mag 'et —
Mooi Mieke, met bloozend geloat,
Gunds, lochtig, oan 't karnen van 'tjing - 't jong;
En 't vuutje dat tript op de moat.

Boer Hannis, da's alles ou hebben,
Ou ALLES! geen voetgronds veur mien!
Moar — wa'k 'r van heb, kiek, dat heb ik:
Ik kan 'et — met kloar oogen ZIEN.

En Mieke — nou zit ze in 't priêelke,
En Kobus zit vlak oan hoar zied';
En ikke, ik stoai hier in 't duuster:
Ze kussen en — kibbelen niet.

En Kobus hie zeit: „Mieke, liefste,
Ge wordt gaauw gelukkig met mien!”
En ikke — ik bid van den Hemel:
Da 'k ze altied gelukkig mag ZIEN.

Ik bin moar 'n errebeidsjongen,
Ze zeggen as pompwoater schroal;
Moar — wát mien ontbrêkt ook in 't lèven,
Mien OOGEN die hebben 't REJOAL.

Febr 189.

667445

VERGEET MIJ NIET.

MUZEN-ALMANAK

VOOR

1860.

AMSTERDAM.

J. H. Laarmann.

Vw 109 A VLO 67

De Meldder
A. Ter Gunne
Dierst.

Meldder Heer!

Uw vriendelyk dankzeggende voor
het exemplaar v. N. D. er. l. maakt
ik u tevens berichten, dat ik mij te
meinig dichters in gebonden styl reken
om onder hen in uw tusschen deel te han
den gestelt. De Hooggeleerde versant
laar zal mij taeternimen dat ik mij
~~verantwoord~~ bevoorrecht in de geleerden. ~~de~~ Nieuw
landse dancers dan Scharen; mygt 248
en u er ontuschen, om den of gend rede
op geteld zij. — ik ben dan gend met on
melly om u een paar liedje te opnem
aan te mijns: De Liende in den Overb.
Lingraal. Verget my niet 1860. Engelenmarkt
Kurova 1855.

Daar - wat mij betreft, ik acht het
beter om de heeren van de liet door mij
mede verschijning niet boos te maken.
Met de meeste hoogachtting raam ik

De Haas
2 Dec 60. Mij Meldder W. D. D. J. A. Cremer

De rederijker, 1860:

TER HAAR's "Elegie aan een spelend kind" denken, om Inhoudsop
heid van gedachte er in te bewonderen. "Aan het venster eens
rijken" van A. SNIEDERS, "Natuursymboliek vertolkt" van Dr.
J. J. VAN OOSTERZEE, "Amen" van ENGELBERG, "Vader Ho-
ratus aan zijn boekje" door B. PH. DE KANTER, en "Na 't lezen
van BILDERDIJK's epos," door J. C. ALTORFFER, lezen wij met
genoegen; iets wat ook met "De vaderloozen" van D. HOUT-
KAMP, "De krans der onschuld" van WILLEM VAN DEN BERGH,
doch geenszins met "Het nemen eener schans" van Mr. SCHOL-
TEN TOT GANSOYEN, "De glorie om het kruis," "Buiten" en
"Licht en donker" van ADA NORE, en "Probatum est" van J. S.
MACKENSTEIN-KONING het geval was. Mr. J. VAN LENNEP leert
ons met veel talent "Hoe men eene vrouw al en niet behandelen
moet." S. J. VAN DEN BERGH gaf een liedje "In het woud,"
klein maar rein; CREMER een heerlijk stukje "De ziende" ge-
noemd; Mr. L. J. A. TOLLENS een versje "Verloren liefde" geti-

De tijdspegel, 1860:

doen aan het talent van den heer **Cremer**, des te grooter vrijmoedigheid ook gevoelen wij een gedeelte van zijn werk onbewimpeld af te keuren. Onze blaam treft natuurlijk het daareven uitgeschreven versje niet. Dit bleek reeds uit de ingenomenheid waarmede wij het aanhaalden. Evenmin treft zij de novelle, getiteld: *Het Begin* in den *Aurora*. Novelle en gedichtje, wij laten ze in hun geheel en in hunne waarde. Zij treft uitsluitend de smakelooze bladzijde in laatstgenoemd jaarboekje, aan wier hoofd wij lezen: *Aan den Redacteur van de Aurora*. Deze open brief aan den heer S. J. van den Bergh, dat is te zeggen aan het Nederlandsche publiek, deze brief, wij herhalen het, is een toonbeeld van smakeloosheid:

En 't mot — as ie startt — moar in twee.

Boer Hannis, wat hei'j toch van alles!
Moar — wa'k 'r nug 't mooiste van viend;
— 'k Wor altied zoo roarig en olik! —
Boer Hannis, 't is Mieke, oe kiend.

Mooi Mieke! wa'n doessig poar eugskes,
Wa'n stemmeke zuut in oe mond;
Niet ien geet zoo helder en proper,
Al zuuk ie de Bétuw ook rond.

Mooi Mieke! och, loak 'r van zwiegen,
Ge vreit 'r niks preutig of stief;
En sték ie soms 't munje naar veuren,
Dan bi'j as 'n engelje lief!

Dan kiek ie zoo minnig en oarig,
En lach ie in 't vrolijk verschiep,
Dan roep ie: „Gelukkig za'k wezen
Met Kobus...”

Nee, ikke heit Piet.

Ik bin moar 'n errebeidsjongen,
En lillik en moager en koal;
En Hannis, boer Hannis de dikke,
Hét alles, nog meer as rejoal.

En ikke, ik stoal hier in 't dunske
Ze kussen en — kibbele

Inhoudsopgave

En Kobus hie zeit: „Mieke, liefste,
Ge wordt gaauw gelukkig met mien!”
En ikke — ik bid van den Hemel:
Da'k ze altied gelukkig mag zien.

Ik bin maor 'n errebeidsjongen,
Ze zeggen as pompwoater schroal;
Moar — wát mien onthrékt ook in 't laven,
Mien oogen die hebben 't rejoal.

Voorwaar, daar is poësie in dezen *Ziende*. En wie weet of de dichteres van *Blindgeboren* in den *Aurora*, of de dichter van *de Blinde Knaap* in den *Holland*, door de lezing van dit gedichtje niet nog ter goeder ure tot de ontdekking zullen komen: dat berijmd en min of meer metrisch prosa juist niet het ware middel is om ons de uitnemendheid van de gave des gezichts te leeren waarderen.

Doch hoe openlijker wij aldus hulde

De welsprekende Roermondsche priester J. G. BROUWERS, de warme bewonderaar van VONDEL, de moedige kampvechter voor het ideaal, wijdt eene in gothischen stijl geschrevene herinnering in dichtmaat aan *Drie dagen te Antwerpen*.

MEVROUW VAN CALCAR geb. SCHIOTLING bewaart de herinnering aan de Augustus-dagen te Antwerpen als „liefelijke bloemen die steeds haar balsemgeur bewaren, hoe lang ze ook rusten in het herbarium van ons verleden.”

J. J. CREMER onthaalt de Antwerpenaars op *De ziende*, een liedje in den betuwschen tongval. De heer DROSSAART wijdt eenige coupletten aan het Antwerpsche kunstverbond. A. ISING trekt eene paralel tusschen RUBENS en REMBRANDT, den schilder van Vlaanderen en den schilder van Holland.

Drie dagen in Antwerpen in februarij 1862:

6

en *Aan het Kunstverbond te Antwerpen* niet overneem; J. G. Brouwers, „de welsprekende Roermondsche priester, de warme bewonderaar van Vondel, de moedige kampvechter voor het ideaal” — gelijk Westrheene teregt van hem getuigt, — duide het mij niet ten kwade, indien ik alleen vermeldde, dat zijne herinnering in dichtmaat aan *Drie dagen te Antwerpen* sierlijk in gothischen stijl geschreven was, en ook J. J. Cremer houde zich tevreden met het enkel gezegde, dat hij zijn Betuwsch liedje: *de Ziende*, onder een Betuwsch landschap van zijne hand had geplaatst.

De heeren J. Brester Az. en H. Binger mogen mij ook verschoonen, als ik hunne eigenaardige dichten niet tegenover elkander stel, en de heer Drossaart eindelijk zal hier ook te vergeefs eene aanhaling uit zijne coupletten aan het Antwerpsche Kunstverbond zoeken.

't Is mij onmogelijk alles te geven. De hier volgende gedichten neem ik op om hunne eigenaardigheid, die zich toevallig aan kortheid huwt.

Mr. J. van Lennep, die door zijn uitgave van Vondels werken,

NRC, 8 februari 1862:

(1760) De **Berde der Vier Spreekbeurten**, door den Heer **J. J. CREMER**, van 's Hage, dezen Winter alhier, in de Zaal der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen*, te houden, zal plaats hebben op **Donderdag den 13den Februarij**, des avonds ten 7½ ure precies, en bestaan in het voordragen van
De Ziende; de Oude en de Rijke, van **Binnen** en van **Buiten**, en
De Boeren op reis naor de Amsterdamsche Kermis, Versjes en Vertellingen, in den *Overbetuwschen Tongval*.

Voor zooverre de plaats zulks toelaat, zullen er voor het bijwonen dier Voordragt afzonderlijke Toegangbiljetten ad f 1.25 bij de Boekhandelaars **M. J. MENSING**, Hoogstraat, 5/386, en **VERBRUGGEN & VAN DUYM**, Hoofdsteege, van Heden af verkrijgbaar zijn.

Tekeningen uit het Betuwsch klaverblad van 1863:

Hoornsche courant, 21 of 22 januari 1871:

Cremers voordracht.

Voor de derde maal trad de heer **J. J. Cremer** in deze stad op en wel Donderdag den 19den dezer. Nimmer te voren was het Parklokaal zoo bezet bij zijn optreden als op dien avond. De zoogenaamde deftige stand was er geheel vertegenwoordigd, maar tot ons genoege ook vrij wat belangstellenden onder de bewoners van het platte land. Geen sprekender bewijs voor het in den smaak vallen van zulke voordrachten dan eene zoo talrijke opkomst. Teleurgesteld kon niemand huiswaarts keeren, tenzij alle gevoel voor schoonheid gewreken was.

De gevierde spreker droeg het eerst zijne novelle „het kruisemantje“ voor. En welke snaren deed hij bij die weergaloos voordracht niet trillen! Het aanvallige, lieve Anneke, het heerlijke kind, dartelde zichtbaar als 't ware, voor ieders blikken. En hoe prachtig gaf hij de goede, beste grootmoeder terug. Geen trouwer copy zou iemand op die wijze hebben kunnen geven, van den burgemeester of den veldwachter. En dan die Betowsche tongval, die schoon klinkt als men er ooren voor heeft, die u door het zachte, gemoedelijke, liefelijke de bewoners zelven leert kennen, — hoe heerlijk wordt hij door den spreker teruggegeven!

Bij al den eenvoud der novelle, wat diepte straalt er niet in door met betrekking tot het gemoedsleven, hetwelk zich ongekunsteld en zoo rein openbaart bij

of van doordringen zijn.

Na de pauze gaf de gevierde man het eerst ten beste een gedicht, getiteld 'of het mooi was'. En allen vonden dat lieve, frissche, ware gedicht mooi. Daarna kwamen twee gedichtjes in den Betuwschen tongval: 'Miekes verzuchting' en 'de ziener.' Het zijn pendants, maar juweeltjes tevens. Schetst de dichter in het eerste de vergelijking welke het een eenvoudige, natuurlijke landmeisje maakt tusschen de weelde en den overvloed welke in het adellijk kasteel worden gevonden en haar schamelen toestand; laat hij het naïve natuurkind zelfs een huwelijk met den jonker vergelijken bij dat met haren vrijer, de schaal slaat toch over naar de ware zijde: de tevredenheid met haar toestand.

'De ziener' heeft tot onderwerp den daglooner die zich bewust is van schraal, mager, bleek en leelijk te zijn en toch het rijke boerenmeisje zoo lief heeft. Hij ziet haar van verre, zelf onbemerkt; hij ontwaart haar minnekoozen met haren rijken vrijer, dat nijpt hem het hart ineen, hetwelk zich in eene aandoenlijke, eenvoudige, natuurlijke weeklacht lucht geeft.

hem het hart ineen, hetwelk zich in eene aandoenlijke, eenvoudige, natuurlijke weeklacht lucht geeft.

Zoo waren het altemaal *echte* typen, genomen uit het leven van den eenvoud en der natuurlijkheid. Maar juist daarom was het geheel zoo schoon, zoo vol van reine poëzie.

Cremer's genre is en blijft oorspronkelijk en veelzijdig schoon. Het wordt nooit overladen door bombast of door overdreven effectbejag, daarvoor is hij te zeer kunstenaar.

Maar de zeer zedelijke strekking vooral, welke aan zijne novellen ontegenzeggelijk ten grondslag ligt, deze moet met al het overige zijne voordrachten buitengewoon aantrekkelijk maken voor iedereen, voor alle standen en klassen der maatschappij.

Is ons eenigzins beredeneerd verslag wat zeer vol van lof, men wijte het aan onze buitengewone ingenomenheid met een talent, dat zoo veelzijdig begaafd is als dat van den eenigen *Cremer*.

Arnhemsche courant, 28 december 1871:

* De reeks Kunstavonden voor den Handwerksstand werd gisteren avond in *Musis Sacrum* geopend. De heer J. J. **Cremer** vergastte het talrijke publiek op de voordragt van twee stukjes in poëzie, getiteld: **de Ziende** en *Of 't mooi was?* en een in proza, tot opschrift dragende: *Jan, Pier en Klaos*, wat zeer in den smaak viel. Na de pauze deed de heer Kerkhoven eene voordragt, met natuurkundige proeven; terwijl een en ander werd afgewisseld door de muziek van het regiment veld-artillerie. Wij twijfelen niet, of allen verlieten welvoldaan het gebouw.

Dagblad van Zuid-Holland en sGravenhage, 29 december 1871:

* **Arnhem**, 27 Dec. Gister had in de groote zaal van *Musis Sacrum* de 1e der kunstavonden voor den handwerksstand plaats, die zeer talrijk — door ongeveer 1400 personen — was bezocht. Geen wonder, vermits o. a. ook optrad onze vroegere stadgenoot, de heer J. J. **Cremer**, uit 's Gravenhage. Zijn dichtstukjes: „Of het mooi was?” en „De Ziende” vielen zeer in den smaak, hetgeen de algemeene bijvalsbetuigingen bewezen. De anecdote „Jan, Pier en Kloas”, ook door dezen bekenden letterkundige voorgedragen, bragt de lachspieren der aanwezigen dikwijls en sterk in beweging.

18 december 1874:

Hoogeveen. 17 Dec. Gisteravond werd de vierde volksvoordragt alhier gehouden. De heer *C. Pet* vervulde de spreekbeurt met de lezing van een verhaal „de erfenis van Amboina” van *J. M. C. Dercksen*. Daarna droeg de heer *J. Veltem* een drietal keurige gedichtjes voor, in Geldersch dialect, van onzen novelist *J. J. Cremer*, getiteld: „de ziende”, „de arme” en „de rijke” te zamen uitmakende den bundel: „een Betuwsch klaverblad.”

Nieuws van den dag, 8 maart 1875:

J. J. CREMER'S Gedichtjes,

< houdende o. a.: 't erste kiend, het
ijs, 't zunnene en 't moantje, **de ziende**,
de rijke, of het mooi was? de oude,
de zulvere brulleft van den dommenei
van Randik, enz.;
zijn in één bundeltje vereenigd voor 90
Cents door G. L. FUNKE, te Amsterdam,
in alle boekwinkels verkrijgbaar gesteld.

Vaderlandsche letteroefeningen 1875:

vraag van den zoon, of hij, toen hem door den kellner van het logement zijn kamer was aangewezen, ook op die van zijn vader komen mocht: „mag dat vader?”

Na de pauze hoorden we: **De ziende**, een der schoonste gedichtjes, die uit de pen van **Cremer** gevloeid zijn. Die ziende is een „errebeidsjongen”, een „schrumpelig kerlje, ze zeggen as „pompwoater schroal” maar die toch gelukkig is. Hij is niet jaloersch op den rijkdom van boer Hannes, bij wien hij dient; zelfs niet op Kobus, die met Hannes' dochter mooi Mieke mag vrijen in 't priëlke, want hij mag dat alles zien; want, wat hem ook ontbreekt, zijn oogen „die hebben 't rejoal”.

Nadat **Cremer** dit versje had voorgedragen op zijne bekende, uitstekende wijze, liet zich een luid handgeklap hooren, waaraan wij, jongere hoorders, niet het minst deelnamen.

We zagen Dr. A. Pierson, toen predikant der Waalsche gemeente te Rotterdam, den spreker, die van de catheder kwam, op hartelijke wijze de hand drukken, alsof hij voor-

Tubantia, 6 januari 1883:

HENGELLO, 2 Januari. De derde volksvoordracht van dit jaargetijde had vanwege »Volks-onderwijs» heden avond plaats.

Vóór de pauze sprak de heer D. W. Stork over »sparen». Hij deed uitkomen welk groot zedelijk beginsel daarin is gelegen en hoe een vroeg begin met sparen den werkman in staat stelt een huishouden op te zetten zonder zich in schuld te steken. Die eenmaal schuld heeft komt daar zeer moeilijk weer af en om de eerste 12 jaren met een gezin door te komen zonder zich meer en meer te bekrimpen kan veelal niet anders geschieden dan door behulp van een spaarduitje uit den tijd dat maar weinige monden be-

hoeven gestopt te worden. Komen de kinderen aan den arbeid dan breekt weder een betere periode aan en heeft de werkman in de eerste plaats voor den ouden dag te zorgen en in de tweede plaats dáàrvoor dat de jongelieden een deel van hun verdiensten naar de spaarbank brengen of »op kantoor laten staan».

De vorm waarin spreker zijne beschouwingen gegoten had was zeer aantrekkelijk en maakte de voordracht onderhoudend.

Het tweede deel van den avond was minder aan nut dan aan genot gewijd:

Evenals het eerste deel met een Quatre-Mains (Ouverture Dichter und Bauer van Suppé) geopend werd, vergastten 2 dames het publiek op de Ouver-

werd, vergastten 2 dames het publiek op de ouverture Egmond van van Beethoven bij 't begin van het tweede deel. Vervolgens zong een zware basstem een Aria uit Mozart's Zauberflöte, waarna de heer D. W. Stork het vertelseltje »Jan, Piet en Klaos» van Cremer, alsmede »raadsels» van Heije voordroeg en ook de heer A. J. A. Nieuwenhuijs de lachspieren in beweging bracht door het voordragen van »de Ziende» van Cremer en »de Boer met de Kiespijn» van A. Wilmink.

zon: »al dat erste is 'n slobberigge noare boel, waar 'n fatsuunlik mins af iest."

Behalve deze twee novellen gaf **de** heer Lamberts nog eenige gedichten ten beste: **De Zwiervster** van Steinmetz, *Napoleon Buonaparte* van v. d. Horst en *Dito*, terwijl hij besloot met Cremers gedicht **De Ziende**. Ook hiermede wist hij zijn gehoor zeer aangenaam bezig te houden.

Aangename herinneringen zal deze avond bij het niet overtalrijke publiek zeker nalaten, maar ook — wat niet met alle *Nutsavonden* het geval is — nuttig kan hij zijn.

De wijze, waarop **de** heer Lamberts Cremers geesteskinderen belichaamt, zal zeker velen aanleiding geven **de** kennis met onzen novellendichter bij uitnemendheid nog eens te hernieuwen en anderen die, ofschoon thuis in **de** nieuwste Fransche, Duitsche en Engelsche **romanlitteratuur**, **Cremers**

Schoonhovensche courant, 20 februari 1886:

***KRIMPEN a/d LEK, 18 Febr. Donderdag 11 Februari werd de leesbeurt in het Nut alhier vervuld door den heer J. Speenhoff. „Teun de Nachtwacht” en „Une première” van v. Maurik, werden door spreker op de hem eigenaardige, boeiende wijze voorgedragen. De heer H. A. Decksen droeg voor „de Ziende”, van J. J. Cremer.**

Hoornsche courant, 25 december 1887:

Op meestelijke wijze vertolkte de heer van Doorn, na de pauze, de roerend, schoone schets van Haverschmidt: *Op een Donderdagavond*. De lach en de traan die beurte- lings bij de hoorders werden te voorschijn geroepen, waren eene zwijgende hulde zoo goed den schrijver als den spreker toege- bracht.

Ten slotte droeg den heer van Doorn nog en tweetal gedichten voor: *de Oude en de Ziende*, beiden in Betuwsch dialect, door *Cremer* vervaardigd.

De avond was dus, wat men noemt, een »gepulde», maar tevens een avond waarvan de herinnering, om hetgeen vernomen werd, den aanwezigen zeker lang zal bijblijven. Niet slechts in naam, maar ongetwijfeld volkomen in den geest der vergadering, werden door den waarnemenden Voorzitter, den heer van Aalst, woorden van waardeering en hartelijken dank tot den spreker gericht.

Provinciale Drentsche en Asser courant, 3 april 1888:

Borger, 31 Maart. Tengevolge van de weers- gesteldheid was de laatste Nuts-vergadering met dames van wege het departement Borger der Maatschappij tot Nut van 't Algem. tot gisteravond uitgesteld. Voor een niet groot publiek trad als spreker op de heer K. H. ten Hoor te Buinen, die in een goed uitgewerkte rede veel opmerkelijks mededeelde over scheurkalenders. Verschillende passages uit het dagelijksch leven werden ons ge- teekend naar aanleiding der gewichtige dagen des jaars, waarbij de beschouwing der scheurkalender ons deed stilstaan. De heer ten Hoor heeft da- ook zeker het publiek geboeid, zoodat wij hem op een volgend jaar nog eens weer hopen te zien optreden. Daarna werd door ds. H. J. Eisveld de Witt op meesterlijke wijze voorgedragen een ge- dicht van A. J. de Bull, getiteld »Beethoven» en een gedicht van *Cremer* in het Overbetuwsche, getiteld »de Ziende».

Het nog al late uur van vertrek was zeker een bewijs, dat men zich op deze laatste vergadering zeer geamuseerd had.

Hoornsche courant, 27 januari 1889:

— Den 23 werd te **Uitgeest** **de** 4e vergadering gehouden van „Nut en Genoegen”. Het programma was ook thans weder rijk aan afwisseling. Vóór **de** pauze las **de** heer A. van Eck „Een Incident” van Netscher. Na **de** pauze traden achtereenvolgens op **de** heeren: P. Aafjes met „Een Nieuwjaarsgroet” — A. van Nienaa met „Een kijkje in een dorpschool van **de** 17e eeuw” — A. van Eck met „**De Ziende**” en „**De Oude**” van **Cramer** — J. Teer met „**De** zieke jongeling- (Parodie) — C. Zaadnoordijk met „Een huwelijksaad” vertentie”, en M. Berghuis met „Een kijkje op **de** Nieuwmarkt” door van Rennes.

Sociaal weekblad 1889:

aan verstand, maar aan het hart.
 Maar... onze opmerkingen lezend, dacht zij toch: „Er behoort nog iets bij.” Het volgende namelijk:
 „Als twee menschen naar eens andermans heerlijkheden staan te kijken, hoe komt het, dat dit voor den een een genot is, en voor den ander niet?
 Bulwer heeft eens gezegd: „weldadig is de wet, die ons voorschrijft: gij zult niet begeeren.”
 Wie begeerlijke oogen naar eens andermans heerlijkheid slaat, geniet niet van het gezicht. Zoodra gij, verrukt over de schoonheden in eens anderen hof, hem het bezit ervan benijdt en het begeert, komt er iets in uw oog, wat het gezicht erop en het genot ervan bederft.
 Herinnert gij u Cremer's „**de Ziende**”? Hij mocht veel missen, maar „zien oogen, die hadden 't rejoal”.
 Ach, daar zijn er zóóvelen, wier oogen 't niet meer „rejoal” hebben, omdat ze, het hart vol nijd en afgunst, niet tot „de zienden” behooren.”
 Hiermede stemmen wij in op onze beurt. Voor die aanvulling is er reden genoeg. En voor de toepasselijkheid ervan op velen, daarvoor tracht *Recht voor Allen* te zorgen, door zijn volgelingen toe te roepen, „dat de vent, die met zijn gestolen rijkdommen zoo onbeschaamd te koop zit, een onbeschaamde vlegel is, terwijl hij, die er een schutting om plaatst, althans nog eenig schaamtegevoel bezit.”!!

Provinciale Noordbrabantsche en sHertogenboscher courant, 21 december 1889:

****ZALT-BOMMEL**, 18 Dec. Vrijdag-avond trad voor een niet talrijk doch dankbaar Nutspubliek als declamator op de heer Sloos uit Amsterdam.

Als eerste nummer werd gegeven „Sint Nicolaasavond” van Justus Van Maurik. Was de toon en stembuiging bij dit onderwerp niet altijd vast, bij de volgende nummers vertoonde de heer Sloos zich in volle kracht; de aangename, beschaafde spreektoon en voordracht vielen uitstekend in den smaak en het luide applaus zal spreker den indruk hebben doen verkrijgen, dat zijn optreden ten volle werd gewaardeerd en een hartelijk „tot weerzien” hem welgemeend als afscheid wordt toegeroepen.

In elk genre gaf spreker een snufje. Zoo werden achtereenvolgens met kleine pauzen nog voorgedragen: „Zoon van den Mets'ler” van Van Beers, „Zondag-morgenverrassing” (Een Amsterdamsch tooneeltje) van XXX; „**De Ziende**” van **Cremer** en als toegift op 't warm applaus „Een huiselijk tooneeltje” van Laurillard.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant, 9 december 1893:

— Gisteren avond heeft het Zwolsche Nutsdepartement zijn eerste buitengewone vergadering gehouden. Mej. Alida Klein, verbonden aan 't gezelschap van de hh. Le Gras & Haspels, en de heer P. H. Lamberts, lid van 't gezelschap van Gebr. Van Lier, traden op.

Dat er aan deze buitengewone vergaderingen nu en dan een meer artistiek karakter wordt gegeven, blijkt door de leden en hun dames zeer op prijs te worden gesteld. De schouwburgzaal was dicht bezet.

Een programma, rijk aan afwisseling, was opgesteld. Mej. Klein gaf twee gedichten van Helene Swartz: „Lied van de zee” en „Zomernacht”, voorts „De droom uit Multatuli's Verstenschool”, „Minnaars in soorten” van D. F. v. Heijst, „Oh, monsieur!” van Edmond Gondinet, om te eindigen met „Het gordijn”, monoloog naar 't Fransch door Jean Valjean”. De heer P. H. Lamberts gaf ons eerst uitvoerige fragmenten uit „De oude admiraal” van Werumeus Buning en daarna „Het verhaal van oom Jan” door Haversmidt. Voorts kregen wij van hem eenige gedichtjes: „**De ziende**” van Cremer, „De hypnotiseur” van Gooszens en „Tio” van hemzelf.

Mej. Klein hebben wij hier herhaaldelijk ten

Hoornsche courant, 13 januari 1895:

In de plaats van den heer L. M. Smith, van Amsterdam, die wegens onvoorziene omstandigheden verhinderd was over te komen, werd jl. Woensdavond de spreekbeurt in de vereeniging „Voor het Volk” vervuld door den voorzitter, den heer P. W. van Doorn. Onderwerp zijner voordracht was het treurspel „Macbeth” van Shakespeare, hetwelk door de zeer boeiende wijze van vertolking met onverdeelde belangstelling werd gevolgd.

Na de pauze werden de hoorders vergast op een drietal gedichtjes van Cremer, nl. „De Ziende”, „De oude” en „Jan Pier en Klaos”, in het laatstgenoemde stukje bewees spreker zich zoo goed in het komische als in het ernstige genre tehuis te gevoelen.

Provinciale Drentsche en Asser courant, 21 december 1896:

optreuen.

Gieten, 17 Dec. Als spreker van het Hoofdbestuur trad hedenavond in het hotel Baams als Nutsredenaar op de heer J. H. Lamping van Naaldwijk. Het onderwerp van diens rede was: „Vragen van den dag op maatschappelijk gebied”. Na eene korte inleiding zette spreker achtereenvolgens uiteen hoe het hier en elders vroeger was (gilden), hoe het thans is en welke middelen er moeten aangewend worden om alles ten goede te leiden ter voorkoming van geweldadigheden.

Duidelijk werd uiteengezet wat de socialistischen wilden en niet wilden, waarvan men hen ten onrechte beschuldigde en het voor en tegen van hunne theoriën.

Het voornaamste middel ter oplossing van de hedendaagsche toestanden vond spreker in samenwerking onder alle standen der maatschappij.

Na het eindigen dezer schoone rede droeg spreker nog voor in het Geldersch dialect: „De Ziende” van J. J. Cremer. Nadat nog door den voorzitter was medegedeeld dat door het Hoofdbestuur voor den cursus in 't bouwkundig teekenen eene toelage van f 75 was toegezegd, werd de vergadering onder dank aan den heer Lamping gesloten.

Provinciale Drentsche en Asser courant, 18 januari 1902:

Dalen, 16 Jan. In de gisteravond gehouden vergadering van het Departement Dalen der Maatschappij tot Nut van 't algemeen werd o. m. besloten voor de Februari-vergadering als sprekers te engageeren de dames jonkv. Sophie Wichers en Ida Mollinger.

In de vergadering met dames, die als gewoonlijk bepaald was op half acht, trad als spreker op de heer J. H. Lamping van Naaldwijk. Op meesterlijke wijze droeg deze voor: „Henoeh Arden” van Tennyson, vertaald door S. J. van den Bergh. Jammer, dat tengevolge van het slechte weer de opkomst gering was; de afwezigen hebben veel gemist.

Als bijdragen schonk de heer L. nog: „Hoe oom Jan aan zijn apotheek kwam” van F. Haverschmidt en „De Ziende” van J. J. Cremer, welke stukjes ook bijzonder in den smaak vielen.

Met een welgemeend, welverdiend en hartelijk woord van dank aan den spreker, sloot de voorzitter, de heer J. Caspers, op den gewonen tijd de vergadering.

Algemeen handelsblad, 26 januari 1902:

bare les te zien geven, is allermintst geraden. Bij soortgelijke gelegenheden uitgesproken verwachtingen en gedane voorspellingen hebben maar al te dikwijls tot teleurstelling geleid. Naar aanleiding van hetgeen op zulk een uitvoering wordt te zien gegeven, iets nieuws te zeggen omtrent het onderwijs aan onze tooneelschool gegeven, is ook niet wel meer mogelijk.

Blijft over de vermelding van wat voor gisteravond op het programma was gebracht; het leverde afwisseling genoeg op:

Medea eerste bedrijf; Gysbreght van Aemstel, Fragment van het eerste bedrijf, en verhaal van Arent van Aemstel; De Viool van Cremona, fragment; Een Partij Piket, tooneelspel in een bedrijf. En daar tusschen door voordrachten van de bekende gedichtjes **De Ziende** van **Cremer** en **Met z'n Achten** van Nicolaas Beets.

Nieuw Israelitisch weekblad, 23 maart 1917:

Bond „Tischbie“.

Zooals meestal heeft „Tischbie“ ook dit jaar na Poerlem, niet zokeer een feest, als wel, tengevolge van de tijdsomstandigheden een „gekelligen avond“ gegeven. Het programma genoot veel bijval. Eerst trad als spreker de heer D. E. Knoek, hoofdbestuurslid, op, met het onderwerp „Waarom staat Tischbie alleen?“ Zeer juist zette spreker uiteen, waarom het nog even noodig als vroeger is, dat „Tischbie“ bestaat, waarom de bond niet kan en mag opgaan in den C. O. en waarom hij zoo weinig gesteund wordt. „Tischbie werkt en steunt, waar het noodig is, tot het in stand houden van het orthodoxe Jodendom. „Tischbie“ wil zich slechts vereenigen met hen, die zich op hetzelfde standpunt stellen, maar kan zich niet verbinden, om gezamenlijk op te trekken, zoogenaamd ter eere Gods, met vogels diverse pluimage.

Gods, met vogels diverse pluimage.

Het is niet mogelijk hier ter plaatse alles weer te geven van sprekers lezing, zonder te uitvoerig te worden of zinnen buiten hun verband aan te halen. Belangstellenden noodigt de heer Knoek uit ook voor u zijn lezing te houden! De voorzitter dankte den spreker voor zijn kernachtige redevoering, mede uit naam van de luid applaudiseerende zaal. Na de pauze brachten de heer L. Schuyer, violoncellist en mej. R. Hakker, pianiste zeer gevoelvol spel ten gehoor. Achtereenvolgens vertolkten zij de sonate van Benedetto Marcello, La Signe van C. Saint-Sans, Kol Nidrei van Max Bruch en Air van J. S. Bach, bovendien als toefgift, na het langdurig welverdiend applaus, het Wiegelied van S. Schuyer.

Een niet minder geestdriftige toejulching viel den heer H. van Gelder ten deel, die ons ver-

wiegende van S. Schuyter.

Een niet minder geestdriftige toelichting viel den heer H. van Gelder ten deel, die ons vergastte op de treffende voordracht van poëzie en proza. Wie genoot niet van het dialect van Cremer's „de Ziende” en van het alleraardigste vers „de Dilligence” van Laurillard? De schetsjes van de Hondt vielen misschien wel het meest in den smaak.

Tevreden en vroolijk ging men vrij vroeg niteen om tijdig trein of tram nog te halen.

Zoo behoort ook deze Poerlemviering weer tot het verleden, evenals die van 6 Maart. Toen werd n. l. den meisjes der handwerkcursus een feestelijk avondje bereid. Eenige leerlingen droegen stukjes en versjes voor, gezamenlijk zongen de meisjes liedjes met of zonder vioolbegeleiding, terwijl de damesschaar zich beijverde in het rondlezen der tractaties.

J. S. D. P.

Laatst bijgewerkt: 18 november 2020.

www.jacobcremer.nl